

«ЗДРАВНЕ» за сега излиза три пѣти въ мѣсецъ: на 1-о, 10-о и 20-о число. Цѣната му за осемъ мѣсеца, отъ 1 Май до 20 Декемврий 1896 г., е седемъ лева въ България и осемъ лева за въ странство. — Абонатитъ се адресиратъ направо до редакцията, въ гр. Варна, същевременно като предплатятъ съ почтенскій записъ (а не въ марки). — Обявления се приематъ съ плата по 30 стот. за единъ редъ петитъ.

ЗДРАВНЕ

За всяка напечатана въ «ЗДРАВНЕ» оригинална статия редакцията плаща по петъ стотинки за всякий редъ. — За промѣняване адресътъ на спомоществателя се плаща 40 стотинки, безъ които адреса не се промѣнява. Заявления за неполучаването на нѣкой брой трѣба да се правятъ не по-късно слѣдъ получаването на слѣдующий брой; въ противенъ случай се оставатъ безъ послѣдствие.

ОБЩЕДОСТЪПЕНЪ МЕДИЦИНСКИЙ И ХИГИЕНИЧЕСКИЙ ВѢСТНИКЪ

Per noctem ad lucem!

Отъ мракъ къмъ свѣтълина!

СЪДЪРЖАНИЕ: Върху причинитъ на сънуванията. Отъ д-ра Б. А. Оксѣ. — Анализъ на водитъ отъ Сливенскитъ минерални бани. — Какъ можѣ да се предпазятъ жбитъ отъ иже. — Лордъ Непиръ за военитъ доктори. — Смильс. —

Върху причинитъ на сънуванията.

Отъ д-ра Б. А. Оксѣ.

Träumen heisst: schlafend wachen,
oder wachend träumen.¹⁾
Prof. Erdmann.

Отъ старитъ времена още сънуванията сж играли твърдъ важна роль въ животътъ на народитъ и на отдѣлитъ хора. Много легенди на различни народи си водятъ началото отъ такива сънувания. И сега даже сжществуватъ народи, у които сънищата иматъ твърдъ серпозно значение. *Ливингстонъ* (английскій пътешественикъ) разказва, че ако кралятъ Козембо-Муонго види на сънь два или три пѣти нѣкого отъ свонтъ подданици, то такъвъ човѣкъ бива подозрѣнъ въ тайни замисли противъ животътъ на краля и се подлага на наказание. Подобно нѣщо разказва и *Ердманъ* за источнитъ десиоти, които наказватъ най вѣрния си слуга (за оправданне на пословицата: «язигътъ е мой неприятель»), ако той сънува нѣкога султана. У образованитъ народи и въ нашия вѣкъ, разбира се, сънуванията нѣматъ такова значение; но колко хора всѣкий день почти, особенно щомъ станѣтъ отъ сънь, захващатъ да разказватъ и да гадаятъ сънищата си, болко хора, много пѣти даже

научно развити, биватъ увѣрени напълно въ пророческото значение на сънищата! Происхождението на сънуванията и вѣрното имъ разбиране интересува не само обикновенния човѣкъ, поета и философа, но даже и лѣкаря. Още въ миналото столѣтие прочутия *Reil* се е изразилъ, че той, ако да знае происхождението на сънуванията, то много лесно може да намѣри происхождението на душевнитъ болѣсти. А *Haller*, баща на физиологията, право нарича сънуванията като временна лудостъ. Извѣстния *Griesinger*, за обяснение на нѣкои психически болѣсти, показва, че тѣ приличатъ на сънуванията. Но съ тия указания ний не искаме да кажемъ, че сънуването е нѣкоя болѣстъ; напротивъ, споредъ насъ, сънуванията се представяватъ като обикновени физиологически явления.

Преди да разгѣдаме причинитъ, които докарватъ сънуванията, нека си зададемъ понапредъ питанне: всѣкога ли, когато спимъ, сънуваме? *Херодотъ* увѣрява, че знаятъ хора, които никога не сж сънували. Сжщото потвърждава и *Плиний*, бато прибавя, че на такива хора, които на рѣдко сж сънували, сънятъ дѣйствиува уморително. Въ по-новитъ времена, *Лесинъ* утвърждавалъ за себѣ си, че никога не е сънувалъ. Забѣлѣжитъ на *Херодота* и *Плиния*, сами по себѣ си, показватъ, че да не сънува човѣкъ имъ се виждало за поразително. Въпросътъ за нераздѣлността на спаннето и сънуването е свързанъ съ въпросътъ за дѣятелността на мозъка въ време на спанне; но още отъ старо време сжществува споръ по този предметъ. *Аристотель* билъ на мнѣние, че не

¹⁾ Да сънувашъ — значи: като спишь, да бодрствуващъ, или като бодрствуващъ, да сънувашъ.

е възможно човѣкъ, като спи, да не сънува; който утвърждава противното, казва той, той доказва само, че не помни своите сънища. На същото мнѣние е билъ *Kant*, който казва, че да спи човѣкъ, безъ да сънува — значи да е умрѣлъ. Известна е полемиката (писменъ споръ) на *Декарта* и *Локка*, отъ които първия е билъ на мнѣние, че когато човѣкъ спи, духовната му дѣятелност все пакъ се продължава. Когато пъкъ нѣкои философи (*Fichte Krause, Fortlage* и др.) мислятъ, че въ време на спанне проявлението на духовната дѣятелност се увеличава даже, а други пъкъ (*Hegel, Schleiermacher*), напротивъ, казватъ, че се умалява, — физиолозите се отнасятъ скептически (недовѣрчиво) къмъ тази препирня, защото считатъ, въобще, за недоказано проявлението на мозъчната дѣятелност въ време на спанне. Споредъ тяхното мнѣние, твърдѣ разпространено напоследѣкъ, когато човѣкъ спи, въ мозъка му царува съвършенна почивка и никакво проявление на духовната дѣятелност е невъзможно, а слѣдов. и сънищата не сж възможни въ време на спанне. А болкото за сънищата, които понякога се случватъ, тѣ казватъ, че ставатъ, когато мозъка наближи да се пробуди, подъ влиянието на нѣкои раздражения на организма. *Haller* счита сънищата за болѣсть, която става отъ нѣкои раздражающи причини, които прекъсватъ абсолютната почивка на мозъка. *Hildebrandt* казва, че когато мозъка не е спокоенъ и си създава идеи, тогава произхождатъ сънищата. *Ludwig*, единъ отъ най-новитѣ физиолози, не отрича проявлението на духовната дѣятелност въ време на спанне, но признава, че е възможно да се приема и съвършенъ покой на душата. *Vierordt* отличава сънътъ отъ бдѣнието именно по това, че когато човѣкъ спи, съзнанието му се умалява или даже съвсѣмъ отсъствува. *Hermann* се е изразилъ веднажъ, че човѣкъ, когато спи, прилича на жаба, у която е отрѣзанъ главния мозъкъ: както и тя, човѣкъ може да усѣща вънкашнитѣ раздражения, но съзнанието му отсъствува.

Обаче, този скептицизмъ на нѣкои твърдѣ авторитетни физиолози трѣбва да падне сега.

Както пищеварителнитѣ органи продължаватъ, ако и полека, своята работа въ време на спанне, така сжщо продължава да дѣйствува и мозъкътъ. Душата и мозъкътътъ сжщо продължаватъ да работятъ въ брѣга на своите дѣйствия. Сжществуватъ много доказателства за потвърждение, че мозъкътъ продължава своята дѣятелност и въ време на спанне. Когато наблюдаваме хората, които спятъ, ний забѣляваме понякога измѣнение въ изражение на лицата имъ (тѣга, ужасъ, радостъ и пр.), което показва, че сжествува въ мозъка съответствени понятия на това изражение, и което често се доказва отъ блънванията въ време на спанне. Ако откъпемъ спящия, ще забѣлимъ, че той, безъ да се събуди, бърза да се покрне; а то произлиза отъ това, че той отбѣгва отъ раздражения. Болнитѣ, за които движението е вредно, пазятъ отъ движение болната частъ на тѣлото си, даже когато спятъ. Духовната дѣятелност у човѣка въ време на спанне, казва *Horwitz*, е умалена, но не е унищожена. Чувствата се раздражаватъ и даже ако човѣкъ спи, свѣтлината дразне очитѣ му; мислитъ му тежтъ по-бърже когато спи, отколкото когато е буденъ. Много хора сж въ състояние да се пробудятъ въ известни часове, определени преди заспиванieto. Когато спимъ, ний имаме желання, ний мислимъ, съставяваме и броемъ разни планове. На поетитѣ и на художницитѣ, на математикитѣ и композиторитѣ случвало имъ се е, когато спятъ, да съчиняватъ, да рѣшаватъ задачи и да правятъ открития. Разказватъ за *Volterra*, че една отъ пѣснитѣ на поемата му Хенриада е била съчинена въ време на сънъ. *Seckendorf* е съставилъ на сънъ едно известно нѣмско стихотворение. Известно е тѣй сжщо, че *Diuseppe Tartini* е създадъ на сънъ своята «диаволска соната», която пренесълъ послѣ на кинга; *Sardini* въ сжщото състояние е направилъ едно откривание въ музиката (фложеолетни звукове); *Kruger* разказва за себѣ си, че много пжти е рѣшавалъ на сънъ математически задачи. Ний можахме да покажемъ на много още такива свѣдѣния, но считаме за излишно, защото горѣприведенитѣ случаи могатъ да

доказатъ, че ний и въ време на спание можемъ да мислимъ, да разсждаме и да сънуваме. «Логическото разсждение, основателно казва *Cubasch*, никога не се изгубва, богато спимъ.»

Тълкуванието на сънищата въ най старитъ времена е принадлежало на философитъ, лѣкаритъ, отъ които много съ се прославили на това поприще. Тълкуванията на *Cardanus'a* — лѣкаръ въ 16-й вѣкъ, се срѣщатъ и сега въ много съновници; тѣзи тълкувания ще траятъ до тогава, то когато хората сънуватъ, но, разбира се, не съевѣрни тълкувания, а такива, които се основаватъ на строги изслѣдвания и на остра критика, съ каквато се отличава 19-й вѣкъ.

Считаме за излишно да се спираме тукъ върху тѣзи разнообразни обяснения, защото тѣ нѣма да ни послужатъ за да намѣримъ всичкитъ причини, отъ които се произвеждатъ сънищата. Всичкитъ опити, направени въ най ново време отъ *Purkinje*, *Krause* и *Scherner'a*, за да сгрупиратъ и распредѣлятъ сънищата, съ биле напразно, защото освѣнъ че причинитъ на сънищата съ твърдѣ много, но и още зависятъ отъ възрастта, пола, темперамента, отъ племето, отъ народността, степенята на образованието и отъ други подобни условия. Но такова натруиване на условията за сънувания, по наше мнѣние, представя голѣми мъжнотии за классификация, която и не е нужна: достатъчно е да знаемъ въ общи черти начина, по който се появяватъ сънищата, за да можемъ въ всѣкий случай, при извѣстно наблюдение и критика, да си обяснимъ происхождението имъ.

Съ въпросътъ за происхождението на сънищата се е занимавалъ *Schoppenhauer* — единъ отъ новитъ философи. По неговото мнѣние, чловѣкъ добива понятие за вънкашния свѣтъ посредствомъ опредѣленето му по пространство, време и причина. Освѣнъ впечатлѣнията изъ вънкашния свѣтъ, нашия организмъ възприема вътрѣшнитъ раздражения, посредствомъ нашата нервна система. Тѣй като тѣзи представения за процеситъ, които ставатъ въ нашия организмъ, съ слаби, то тѣ, богато ний не спимъ, богато нашия мозгъкъ е занятъ съ преработване на впечатлѣнията, които се получа-

ватъ отъ вънъ, безсѣзнателно, влияятъ на настроението на нашия духъ. Но ако впечатлѣнията преставатъ да раздражаватъ нашитъ чувства, тогава представенията за нашия вътрѣшенъ свѣтъ се приематъ съ наше съзнание, — тѣй също, както пощно време слушаме тихото шуртене на извора, което денемъ не може да се чуе отъ шумътъ. Но може ли нашето съзнание да отговори другояче на тѣзи раздражения, както то е навикнжло да оцѣнява впечатлѣнията отъ вънкашния свѣтъ? Съзнанието трѣбва да ги приема въ форми на времето, хората, причинитъ и да създаде тѣзи представения, които ний наричаме сънувания.

Като допълнение на тази гениална мисль на *Schoppenhauer'a* служатъ обясненията на психолога *Hagen'a*. Дѣятелността на нашата нервна система, богато не спимъ, се състон: 1-во, въ приеманне на вънкашнитъ раздражения; 2-ро, въ тѣхното преработване и 3-о, въ произвеждане на движенията. А на вътрѣшнитъ ни раздражения (впечатлѣние за движения вътрѣ въ тѣлото ни и пр.) не се обръща никакъ внимание. Но когато спимъ става наопаки. Чувствата приематъ вънкашнитъ раздражения, по съвсѣмъ полека и малко, и впечатлѣния, които съставляватъ, тѣй да се каже, съдържанието на сънищата. Нервната система бива схваната, т. е. не дѣйствува никакъ; но най малкото измѣнение въ състоянието на мускулитъ се приема съ съзнание и се тълкува отъ него; овзп, който спи, представя си, че се движи и захваща да сънува: паданне, хвърганне и пр.

Физиологътъ *Пуркинѣ* се е опиталъ да обясни происхождението на сънищата чрезъ раздражението на нашитъ органи на чувствата въ време на спание. Той счита за причина на повечето сънища раздражението на органитъ на зрѣнието и слуха: тѣзи раздражения могатъ да бждатъ не само външни, но, споредъ удостовѣреннето на съвременната физиология, и вътрѣшни. Осязаннето и понятията, които то представлява за нашитъ тѣлесни движения, даватъ обширно поле за сънища. Ако стане, напр., раздражение на кожата отъ донирание или натисканне, то се възбуждатъ и съответствениитъ

сънища: ако главата ни усѣща, напримѣръ, натискане отъ кревата, то можемъ да сънуваме, че носимъ на главата си желѣзна корона. Ако ли ржката ни е истръпнала, вслѣдствие натисканieto на нервитѣ, то ний ще видимъ на сънъ нѣкое неприятно тѣло, или нѣкой човѣкъ, който ни заплашва. Ако ли истръпне цѣлата половина на нашето тѣло, то ний сънуваме, че нѣкой вънкашенъ човѣкъ лежи отгорѣ ни и ний се мѣчимъ напразно да го отстранимъ. Много хора сънуватъ понякога, че падатъ отъ нѣкое високо мѣсто долу на земята, слѣдъ което тѣ изведнажъ се събуждатъ. Това се обяснява така: когато заспиваме, губи се чувствителността на кожата; при какво да е движение или натискане, съзнанието ни въсприема, че изведнажъ сме се допряли до нѣщо яко; а пъкъ преминуването отъ овиснало състояние, т. е. безъ опора, въ допирание до нѣщо яко — става именно при паданieto; за това сънуваме, че падаме.

По-малко се срѣщатъ сънища, които се пораждатъ отъ органитѣ на обонянieto и вкуса. *Ludow* превежда слѣдующия твърдѣ характеристиченъ примѣръ, който е взетъ отъ живота: единъ човѣкъ, като видѣлъ, че приятеля му спялъ на гърба си съ открити уста, налѣлъ въ устата му една капка вода; човѣка, който спялъ, обърналъ се на другата си страна и захваналъ да маха съ ржцѣ и съ крака, като да иска да плава. Отъ само себѣ си се разбира, че капката му е възбудила представление за вода и за необходимостъ да се отърве отъ нея съ плаване. Сънищата, които се явяватъ вслѣдствие раздражение органитѣ на чувствата ни, биватъ или съединени съ сънища, отъ други причини станжли, или се явяватъ сами, т. е. отдѣлно отъ тѣхъ.

Пуркинѣ казва, че за причина на сънищата може да се земе още и нездравото състояние на организма. Сърдцеболнето причинява постоянно сънища съ твърдѣ ужасни картини. Болѣститѣ на бѣлния дробъ възбудятъ, въ време на спанне, стѣснение на гърдитѣ: твърдѣ често бѣгаме, като да сме преслѣдвани отъ диви звѣрове, до изнеможение, сполѣтва ни опасностъ да потѣгнемъ или да се задушимъ отъ димъ и отъ пла-

макъ. Че дѣйствително стѣснението на дишението причинява страшни сънища, извѣстни подъ името *кошмаръ*, — това е било доказано отъ опитъ. Проф. *Berner* запушилъ носѣтъ на единъ човѣкъ, който спялъ, съ памукъ; човѣкътъ, като чувствувалъ стѣснение въ дишението си, захваналъ да въздиша, слѣдъ това се събудилъ и разказалъ за сънуването, въ което нѣкакво чудовище постепенно се увеличавало и го заплашвало съ задушаване. *Бернеръ* е повтарялъ своя опитъ много пѣти надъ различни личности и всѣкога съ пълна сполука.

За да си обяснимъ поне една частъ отъ многобройнитѣ фантастически сънувания, трѣбва да исчислимъ всичкитѣ физиологически и болѣзни състояния на организма. Чувството на подигане възбужда сънища за неприятни предмети, за занятия или за скарвания съ разни лица; чувството на жаждата причинява сънища съ картини, които представляватъ нѣкоя горѣща и безводна пустиня; а любовнитѣ сънища ставатъ отъ причини, които сѣ извѣстни всѣкому и т. п.

За богатъ изворъ на сънуванията служи памятьта на човѣка. Въ всичкитѣ сънувания, казва *Locher*, памятьта играе най първа роль и, даже когато не спимъ, тя не зависи винаги отъ волята ни. Ний виждаме на сънъ често, съ поразителна ясностъ, ландшафти (мѣстности), дрѣхы и хора, за които, когато сме будни, по никакъвъ начинъ не можемъ да си спомнимъ съ такава ясностъ, която се явява въ съня. Много то впечатлѣния и тѣхнитѣ послѣдствия се изглаждатъ отъ памятьта, но се появяватъ съ пълна ясностъ когато спимъ. По нѣкога нѣкое впечатлѣние може да бѣде предметъ на сънищата ни, безъ да е то било забѣлзано въ нашето съзнание, когато сме били будни.

Фантастичността на сънищата и чудното имъ различие зависи отъ начина на мисленieto, което съществува въ време на спанне. Различаваме два рода мисления: едното става съ нашата воля, а другото безъ волята ни (волно и неволно). При първото, ний се съсредоточаваме надъ самия предметъ, който ни е направилъ впечатлѣние, и го обсъждаме строго. А при второто, представленията за предмета се явяватъ, мѣняватъ

и изчезватъ, безъ даже да се подчиняватъ на закона за свързката на идентъ. Това неволно мисленне, това преработване на впечатлѣнията се случва понякога и когато не спимъ. Толкова повече, когато спимъ, ний не сме въ състояние да владѣемъ надъ фантазията.

Всичко казано до сега за сънищата може да се изрази съ слѣдующитѣ думи: *най-малкитѣ раздражения, които падатъ върху насъ, когато спимъ, като: непълното чуване на нѣкой звукъ, юлѣма или малка топлина, нѣкое стѣснение на свободното дишане, състоянието на въздуха изобщо, а особено въ стаята ни, освѣтъ това и нѣкоя мисль, която ни е занимавала цѣль денъ, състоянието на здравето ни и на страстиѣ ни — всичкитѣ тѣзи нѣща сж причини на разнообразието на нашитѣ сънища.*

Преди да оставимъ читателя, ще се спремъ малко и надъ тѣй нарѣченитѣ пророчески сънища. Може да се каже, че значението имъ въ наше време едва ли заслужа внимание; но пакъ се срѣщатъ много високоразвити хора, които, на основание на свои лични впечатлѣния, сж дълбоко увѣрени въ пророческата сила на сънищата. Причинитѣ на тѣзи сънища сж същитѣ, каквито видѣхме по-горѣ. За да обяснимъ какви сж тѣзи сънища, нека земемъ нѣколко примѣра отъ книгата на Шернера, който самъ вѣрва въ пророчеството на тѣзи сънища. Единъ човѣкъ сънувалъ, че го ухапала за прѣста една черна котка; не слѣдъ много време на същото мѣсто, т. е. на прѣста се образувала една голѣма рана, отъ която болния и умрѣлъ. Въ послѣдната частъ на разказа нѣма нищо удивително; а сънуването на болния може да се обясни просто съ болката, която е била произведена отъ пикката на прѣста, преди още да излѣзе на вѣнъ. А колкото за котката и даже черна, каквато е сънувалъ, може да се намира въ всяка къща. И не е чудно, че човѣка, като го е болѣлъ прѣста, и като е мислилъ постоянно за него, да е сънувалъ, че го е ухапала котката.

Докторъ *Abercombe* разказва, че единъ боленъ е страдалъ отъ аневризма (издутостъ

на жилата) въ колѣното, вслѣдствие на което, по съвѣта на двама хирургии, се съгласилъ на операция; деньтъ билъ вече назначенъ. Но два дена преди да стане операцията, жената на болния сънувала, че всяка операция върху крака на мъжа ѝ е излишна, понеже крака и безъ нея щѣлъ да оздрави. На другия день болния останалъ поразенъ, като съглѣдалъ, че минимата болѣсть въ крака му престанжала да се развива; операцията била отложена и болния, слѣдъ нѣколко време, оздравѣлъ. Отъ разказа се види, че болѣстьта е била определена погрѣшно, което, за съжалѣние, се случавало сегисъ-тогисъ; естествено е тѣй сжщо, че жената на болния, като е мислила постоянно, да ли не ще мине крака безъ операция, сънувала е желаемото. Този сънь служи повече за да покаже погрѣшкитѣ на докторитѣ, отъ колкото пророческата сила на сънищата.

Да земемъ, най-сѣтнѣ, още единъ случай. Докторъ *Румбаумъ* въ г. Бреславъ лѣкувалъ единъ боленъ, комуто рѣшително не знаелъ какъ да помогне. Като се замислилъ дълбоко веднажъ за болния, Румбаумъ заспалъ, видѣлъ на сънь една книга съ заглавие и на една страница била написана формулата за лѣкарството, определено за болѣстьта, отъ която страдалъ болния. Румбаумъ се събужда, подписва лѣкарството, което е сънувалъ и отъ него болния се излѣкувалъ. Слѣдъ нѣколко години появила се за проданъ книга, съ същото заглавие и на същата страница, която той видѣлъ на сънь, напечатанъ е билъ същия рецентъ. Самъ *Шернеръ*, поразенъ отъ този фактъ, съмнѣва се въ истинността му, като мисли да не е станжло погрѣшка въ предаването на разказа отъ уста въ уста. И да вѣрваме въ всичкитѣ частности на дадения разказъ — все пакъ не виждаме въ него нѣщо пророческо: че доктора, като е ималъ постоянно работа съ различни книги, въ които е търсилъ съвѣтъ, за да си помогне въ трудния случай, сънувалъ е разказаната история — въ това, разбира се, нѣма нищо поразително; а съвпаданieto на съня съ книгата, която, наистина, подиръ се явила, се обяснява съ това, че автора на книгата, за по-голѣмото

й разпространение, й е далъ същото заглавие и на същата страница помѣстилъ същия рецептъ, който Румбаумъ е видѣлъ на сънъ. Да не забравяме още, че това се е случило въ минжлото столѣтие.

Отъ наведеннитѣ примѣри се вижда, че всякога сж възможни твърдѣ прости и естествени обяснения на тѣй нарѣченитѣ пророчески сънища. При всичко това, ний сме съгласни да допустнемъ, че въ нѣкои изъ тѣхъ дѣйствително се заключава микроскопическа частъ на предвижданieto, което е размѣсено съ фантастическитѣ свойства на сънищата, а още по-вече съ безсѣзнателни лъжи въ разказитѣ за тѣхъ.

На думи всички се показваме пророци (за съжалѣние, твърдѣ лоши), всички се стараемъ да предвидимъ близкото бѣдуше, за да се съобразяваме съ него въ постѣпкитѣ си. За това и не е чудно, ако ний пренасяме бѣглитѣ си мисли, които имаме когато не спимъ, въ мѣрътъ на сънищата, или, като се намираме въ този мѣръ, да създаваме нови мисли за предвиждане.

Анализъ на водитѣ отъ сливенскитѣ минерални бани.

На единъ частъ расстояние отъ Сливенъ се намирать термални бани, познати отъ време и посѣтавани отъ голямо число хора, поради изряднитѣ имъ терапевтически свойства; пѣтьтъ и мѣстоположението имъ сж превъсходни.

Операции при изворитѣ. Наблюденията, направени на мѣстността, върху която се намѣрватъ изворитѣ, показватъ една почва плутоническа.

Водитѣ извирайтъ въ голямо количество подъ коритото, което сжщевременно служи за къпанница.

Физически качества на водата. Водата раздава дѣхъ на развалени яйца (hydrogène sulfuré), има краска леко-бѣла. вкусъ никакъвъ, дава на рѣката едно чувствование мазно, температура 40° C.

Химически свойства. Турнесоловата книга показва една лека алколическа реакция.

Водата, черпена отъ изворѣтъ и размѣсена съ слѣдующитѣ реактиви, даде тия резултати:

1-во. L'ammoniaque образува една твърдѣ лека бѣла утайка, произходяща отъ измѣненieto на bicarbonate de chaux въ неразводимъ carbonate neutre.

2-ро. L'oxalate d'ammoniaque даде една бѣла утайка, което показва присѣтствието на chaux.

3-то. Le chlorure de baryum, окисленъ съ acide chloridrique, даде тоже бѣла утайка, което показва присѣтствието на sulfates.

4-то. L'acetat de plomb произведе на минутата една краска черна, твърдѣ ясна: присѣтствие на acide sulfhydrique или на кой да е sulfure.

5-то. Le nitrate d'argent, acide, даде една черно-бѣла утайка: присѣтствие на chlorures et sulfures.

6-то. Le tannin не даде никаква краска.

Качественъ анализъ показва присѣтствието на слѣдующитѣ:

Bases:	Acides:
Soude,	Acide carbonique,
Potasse,	„ chlorydrique,
Chaux,	„ sulfurique,
Magnésie,	„ phosphorique,
Alumine,	„ silicique,
Oxyde de fer.	„ sulfhydrique.

(L'acide phosphorique et le fer не се намѣрихъ поради малостъта на количествата имъ; важнитѣ обаче материи се измѣрихъ по два пѣти).

За измѣрението на свободний и сложний acide carbonique, ний размѣсихме 400 с. с. минерална вода (черпена отъ изворитѣ) съ chlorure de baryum ammoniacal, предварително приготвенъ въ лабораториѣтъ.

L'acide sulfurique тоже бѣ измѣренъ на мѣстото; като нормална течность, употребихъ растворенъ sode отъ 10° по Mr Filhol; другъ опитъ, направенъ въ лабораториѣтъ на вѣсъ, потвърди тритѣ ми изслѣдвания volumetriques, изработени при изворѣтъ.

Количественъ анализъ. Даваме по-долу само едно извлечение на материнитѣ по вѣсъ, които намѣрихме, а употребившиятъ се методи за тая цѣль сж описанъ подробно въ рапортѣтъ ми до Санитарний Съвѣтъ.

Една литра вода отъ Сливенскитѣ термални бани даде:

Acide carbonique, total	0,4201
„ sulfurique	0,3931
„ chlorydrique	0,0752
„ silicique	0,0380
„ phosphorique	traces
„ soude	0,4220
„ potasse	0,0038
Chaux	0,1235
Magnésie	0,0694
Alumine	0,0280
Oxyde de fer	traces
	1,5731

Споредъ горний резултатъ, съставѣтъ на Сливенскитѣ термални бани е слѣдующийтъ:

Една литра вода съдържа:

Гъстота	1,010052
Acide carbonique libre	0,01084
Hydrogene sulfuré	0,023
Carbonate de soudé	0,4922
„ „ potasse	0,0331

Carbonate de shaux . .	0,1253
„ „ magnesie . .	0,1035
Sulfate de soude . . .	0,2595
Chlorure de sodium . .	0,1222
Alumine	0,0280
Acide phosphorique . .	traces
„ silicique	0,0380
Oxyde de fer	traces

(подп.) Алек. Найденовичъ

Бѣлъжка на Санитарний Съвѣтъ.

Споредъ както се вижда отъ анализа на Сливенскитъ води, направенъ отъ Г. Найденовича, тия води съдържатъ, като минерализатори, слѣдующитъ материи, имѣющи терапевтическа важностъ :

Le carbonate de sodium
Le sulfate „ „
Le chlorure „ „
Le sulfate de potassium.

Прочее, тия води ползуватъ ревматизмитъ, невралгитъ хроническитъ катарри въобще, хроническитъ наковжни болѣсти, сифилисътъ, лекитъ емфиземи на бѣлий дробъ, парализитъ и охтиката.

Предсѣдателъ на Санитарний Съвѣтъ,
Д-ръ Ст. Чомановъ.

Какъ могатъ да се предпазятъ зѣбнитъ отъ гниение.

Причината за гниенито на зѣбнитъ може твърдъ лесно да се избѣгне. Гниенито на зѣбнитъ въ по-много случаи става отъ недоброто нмъ държане и отъ невниманне къмъ чистотата; а за да се държатъ добри и въ чистота, се изискватъ съвсѣмъ малки старания, които у единъ аккуратенъ чловѣкъ могатъ да се обрнатъ въ една нераздѣлна привычка. Незачитанieto на таква малка работи много пѣти влече къмъ сериозни зѣбни болѣсти, които не отстъпватъ и на най усърдното лѣкуване.

Първото и най главното условие, което се изисква за да се запазятъ зѣбнитъ здрави — е строгата чистота и спретностъ на устата въобще и на зѣбнитъ въ частности. За да се запази чистотата на зѣбнитъ чрезъ промиванне, не е достатъчно да се потрнятъ само отъ предъ, а трѣбва старателно да се чистятъ отъ всички страни, — отъ предъ, отъ вътрѣшна страна, наоколо и изъ междинитъ. Не е достатъчно да се триятъ зѣбнитъ само съ прѣстъ: трѣбва за тази цѣль да се употребява четка за зѣби, която да не е твърдъ мека, но и не пѣкъ твърдъ остра. Зѣбнитъ измежду се чистятъ обикновенно съ зѣбочистелка, която винаги трѣбва да бѣде мека и гѣвкава. При това ний напомниме, че твърдъ вредно е да се чистятъ зѣбнитъ съ зѣбочистелка отъ металъ или отъ другонѣкое твърдо вещество, каквото кость, рогъ и проч. Край на зѣбочистелката не трѣбва да се

прави тѣпъ или обѣзъ, а трѣбва да бѣде плоскати, като ноженце и толкова тѣпѣкъ, щото лесно да може да се вгѣва и да не причинява болѣжка, когато се пакне между зѣбнитъ.

Зѣбнитъ не е достатъчно да се миятъ само съ чиста вода, а трѣбва да се употребяватъ и такива средства, които растопяватъ слизъта, що се натрупва на бърнитъ и на вѣщитъ, и онн-щожаватъ кислотата, която се образува на зѣбнитъ. Тѣзи средства сѣ тѣй нарѣченитъ прахове за зѣби и гаргари за зѣби. И единтъ и другитъ се намиратъ за проданъ твърдъ много, но не всички сѣ добри. Ни въ праховетъ, ни въ гаргаритъ не трѣбва да се намира нѣщо кисело; освѣтъ това праховетъ трѣбва да бѣдѣтъ доста ситни, тѣй щото да не раздраскватъ вѣщитъ. Счуканъ вѣглиценъ прахъ и растрята цигарена пепелъ сѣ твърдъ вредителни за зѣбнитъ. На основание на многогодишнитъ си лѣкарски опити, докторъ Сеуилъ препорѣчва слѣдующия прахъ за зѣби, твърдъ приятенъ, както по вкусъ, тѣй и по миризма. Той се порѣчва за приготвяние въ аптекитъ :

Прахъ отъ кастилския сапунъ . . . 8 грамма.
Прахъ отъ тъменугови корени . . . 16 грамма.
Бура (borax) и пречистенъ сапунъ по . . 8 грамма.
Карамфилово масло 3 капки.
Лавендулово масло 10 капки.
Трандафелово масло 5 капки.
Да се смѣсятъ и растриятъ на прахъ за зѣби.

Този прахъ се употребява, както и другитъ зѣбни прахове, т. е. за растриванне зѣбнитъ посредствомъ зѣбната четчица. А който се не гнуси отъ вкусътъ или миризмата на зѣбнитъ прахове, той може, вмѣсто горѣпомянатитъ доста скѣпичакъ прахъ, да употребява единъ отъ слѣдующитъ два състава, които сѣ много по-евтини и дѣйствуватъ сѣщо тѣй добръ, както и първиятъ. И двата състава се порѣчватъ въ аптеката.

I.

Прахъ отъ пречистенъ тибширъ 12 грамма.
Прахъ отъ сапунъ 8 грамма.
Да се смѣсятъ и растриятъ въ зѣбенъ прахъ.

II.

Прахъ отъ пречистенъ тибширъ 12 грамма.
Двувѣгленна кисела сода 8 грамма.
Да се смѣсятъ и растриятъ въ зѣбенъ прахъ.

За да се поправи вкуса или миризмата на тия два състава, може да нмъ се прибави и двѣ-три капки хубаво благовоинно масло: триндаилово, бергамотно или чубричано. Зѣбниятъ прахъ, съставенъ само отъ тибширъ и сода, се препорѣчва особено на тия лица, които се гнусятъ отъ тия прахове, що при растриваннето нмъ въ устата испущатъ сапунина пѣна.

За гаргара на зѣбнитъ е най добъръ спиртни растворъ на миррата или на ратана (можатъ и безъ рецептъ да се купятъ отъ апте-

ката). Употрѣбаватъ се заедно съ вода — 10-15 капки на половина чаша вода. По своятъ стипчивъ вкусъ, тия раствори сѣ твърдѣ полезни за тия лица, на които външнѣтъ сѣ доста слаби, меки и често се раскървавяватъ. Освѣнъ това, тѣ сѣ полезни още и по тая причина, че спиртътъ самъ по себе си дѣйствува противъ гниеннето, като очиства гнилостнитѣ вещества, що се натрупватъ по тѣхъ отъ разлаганнето на храната. По тая причина е полезно тѣ сѣщо да се употрѣбавя одеколонъ или обикновенъ спиртъ, размѣсенъ съ вода (по равно количество): тѣ може да се употрѣбаватъ или въ видъ на жбна гаргара, — за оплакване устата послѣ употрѣбения жбненъ прахъ, или пѣкъ вмѣсто жбнниятъ прахъ, т. е. да се истриватъ жббитѣ съ четката, намокрена въ тия жидкости. Тия, които много обичатъ миризмитѣ, могатъ да употрѣбаватъ лавендулова вода.

Този, комуто слюннитѣ се протачатъ и сѣ глѣсти и кисели, добръ ще стори, ако за гаргара на устата си употрѣбавя слабъ растворъ отъ дувъгленоокисела сода, — една чайна лъжичка отъ тая сода на една чайна чаша вода. За поправенне вкуса на тая жидкость, може да ѝ се прибавятъ нѣколко капки чубрично масло (10-15 капки на половина чаша соденъ растворъ), или чубрична вода (една чорбяна лъжица на чаша.)

Жббитѣ необходимо трѣбва да се пречистватъ поне единъ пътъ на 24 часа, — обикновенно сутрина. Който може да повтаря тая операция и два пъти въ деньтъ, той, безъ съмнѣние, не ще се оплаква, че напразно сѣ отишле старанията му. Привичката на нѣкои, дѣто послѣядение си чувъркатъ жббитѣ (като вадятъ, разбира се, остаткитѣ отъ храната изъ междунитѣ), не трѣбва да се нарича «просташка» (както нѣкои я наричатъ), а — твърдѣ добра и полезна.¹⁾

Лордъ Непиръ за военнитѣ доктори.

Въ автобиографията си генералъ Непиръ разказва, между другото, и за военнитѣ доктори. «Чувствувамъ себѣ си длъженъ да заявя, че ако се вземе въ внимание дѣйствието на вснчки медицинскій департаментъ на войската въ послѣдната война, то едва ли можемъ да намѣримъ още едно такова сѣсловие, въ което отдѣлнитѣ членове да се отличаватъ съ такава разсѣдителностъ и съ таквъ неуморимъ трудъ за ползата на раненитѣ и на болнитѣ. Що се касае до надминаване на опасноститѣ, то докторитѣ на английската войска, почти вснчки безъ изключение, сѣ показвали крайно презрѣ-

ние къмъ тѣхъ; при изпълненнето на своитѣ обязанности, тѣ отиватъ юнашки срѣщу смъртта, както на бойното поле, тѣй ѝ въ болницитѣ, при болни отъ чума или отъ желта трѣска; а за това се иска много нравствена сила и храбрость. Азъ особено се простирамъ върху този предметъ, защото въ войската сѣществувалъ най погрѣшното, най несправедливото и най-лекомисленното понятие за докторитѣ, сѣсловieto на които считатъ по-долно отъ сѣсловieto на офицеритѣ. Това е голѣма погрѣшка; твърдѣ малко офицери получаватъ такова отлично образование и тѣй биватъ познати съ естественнитѣ науки и литературата, както докторитѣ.

У вснчкитѣ доктори, съ които съмъ служилъ въ течение на 30 години, намиралъ съмъ само великодушие, обязательностъ, мъжественно-честно поведение, обширенъ умъ и знание. Вай всѣкога виждате въ лицето на вашия полковой докторъ челоуѣкъ, обществото на когото за васъ е твърдѣ приятно, а знанието му, мнѣнието му и опитътъ му — твърдѣ полезни. Желалъ бихъ само, щото тѣ да се намиратъ въ по-добри парични обстоятелства. Ако вземемъ въ внимание голѣмитѣ расходи за образованieto имъ и продължителното време, което е нужно за да получатъ званието старшии врачъ, то не можемъ да не признаемъ, че платата, която тѣ получаватъ, сѣвѣсѣмъ не съотвѣтствува на заслугитѣ имъ. Между военнитѣ лѣкари намиратъ се едни отъ най добритѣ ми другари, къмъ които питая голѣмо уважение и почитание.» Английскитѣ военни доктори могатъ да бждатъ благодарни съ подобенъ отзивъ на таквъ извѣстенъ и храбръ войникъ и опитенъ генералъ, какъвто е лордъ Непиръ. (В. С. Д. № 35).

СМѢСЬ.

— Въ Германия единъ спидеринъ е затворенъ на 9 мѣсеци въ тюрмата, защото е давалъ вмѣсто предписанитѣ сѣлпи лѣкове — други, които сѣ били по-евтени. (Вр. № 43).

□ Срѣщу безстыние при тѣжката болѣсть се препорѣчватъ поливания главата съ топла вода. Поливанията трѣбва да се правятъ отъ височина на $\frac{1}{2}$ аршинъ и да се продължаватъ 3—4 минути. Подиръ кратко време настѣпва спокоенъ сънъ. (М. Об. № 16).

— Единъ лондонскій докторъ препорѣчва срѣщу кабусъ у дѣцата дребни трици, които се варятъ въ млѣко и се намазватъ на хлѣбътъ. Отъ тѣзи трици се дава на дѣтето по една чорбяна лъжица всѣка сутринъ и вечеръ.

¹⁾ Изъ журнала «Докторъ», 1884 год. № 2.